

Een Tentoonstelling voor Nederlandse Dialektologie te Gent op 1, 2 en 3 April 1932

door E. BLANCQUAERT,
Professor aan de Universiteit te Gent.

Deze tentoonstelling werd ingericht door het Seminarie voor Vlaamse dialektologie bij de Gentse Universiteit, ter gelegenheid van het 11^e Vlaams Filologenkongres, in een groot auditorium van de Rechtskundige Fakulteit. Zooals een opschrift het vermeldde, werd hiermee beoogd : 1. Voorstelling van de organismen voor Nederlands dialekt-onderzoek in aktie. 2. Vergelijking met buitenlandse standaardwerken. 3. Overzichtelijkheid, geen volledigheid.

Medewerking werd verkregen van de volgende organismen : De *Koninklijke Vlaamsche Akademie*, de *Zuidnederlandsche dialektcentrale te Leuven*, de *Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie te Brussel*, het *Centraal Bureau voor Nederlandsche en Friesche Dialecten* onder leiding van de *Dialecten-commissie der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam*, het *Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap*, het *Physiologisch Laboratorium van de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam (Afdeling Fonetica)*, de *Zeeuwsche Vereeniging*

voor *Dialect-onderzoek* en de *Niederländische Dialektzentrale* bij het *Germanisches Seminar der Universität Hamburg*.

Bovendien stonden Prof. BAADER uit Nijmegem, de H. LIEVEVROUW-COOPMAN uit Gent, en Mevr. Wwe O. DE GRUYTER uit Antwerpen inzage toe van zeer belangrijk dialect-materiaal in hun bezit, en werd de boekenverzameling die mijn seminarie voor dialectologie kon uitstellen aangevuld met werken uit het Gents seminarie voor Romaanse Filologie en uit de Universiteitsbibliotheek. Mijn assistent Dr. W. PÉE, Mevr. Dr. W. PÉE en Dr H. BUYSE stonden hun Gentse proefschriften tijdelijk af.

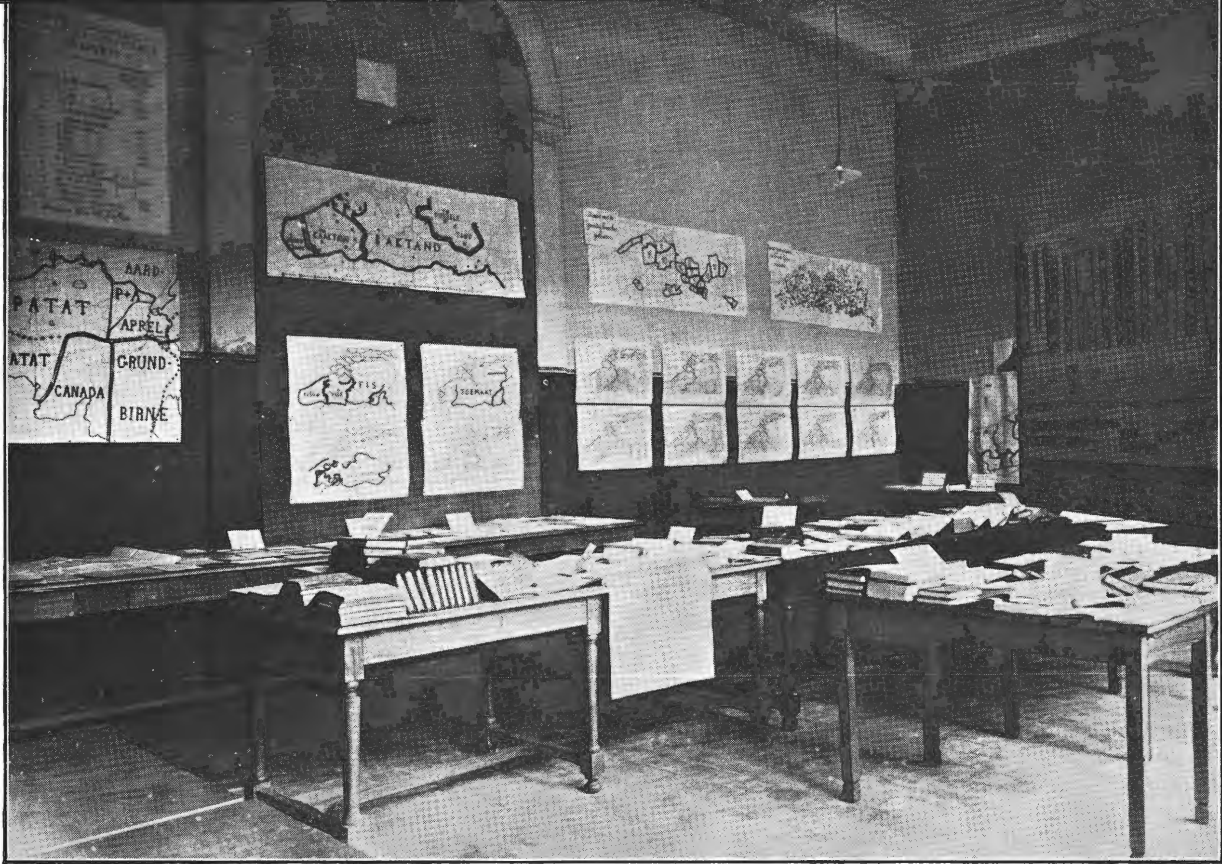
Met een zo ruime en zo algemeen-bereidwillige medewerking kon de voorgenomen dialect-tentoonstelling niet anders worden dan belangwekkend; en ik achtte het niet overbodig er hier verslag over uit te brengen, omdat er werkelijk een groepering van uitgegeven en onuitgegeven materiaal kon verwezenlijkt worden die totnogtoe enig in haar soort is, en navolging verdient.

Vanwege de *Zuidnederlandsche Dialektcentrale te Leuven* bezorgde kollega GROOTAERS, geholpen door Dr. PAUWELS, de volgende met de hand getekende en gekleurde kaarten :

1° Een kaart van België op 1/200.000^e, groot ± 1m.60 × 1m.20, met de Nederlandse namen van den aardappel (verschenen in L. B., XVIII).

2° Drie kaarten van het Zndl. taalgebied, schaal 1/160.000^e, in twee fragmenten, samen groot 1 m. 80 × 0 m. 70, en voorstellende : a) de plaatsen waarvan bewerkte lijsten bij de dialect-centrale werden ingezonden; b) de voor Leuvense proefschriften grondig bewerkte gebieden; c) de Bak- of Maaltand in de Zuidnederlandse dialecten (gepubliceerd door Dr. L. Pauwels in onze *Handel. V.*, 1931).

3° Veertien kaarten van het Zndl. taalgebied en het zuidelijke deel van Noord-Nederland, schaal 1/400.000^e, groot 80 × 50 cm. Daaronder kwamen de kaart van de « kaan » en die van de « sering » in twee exx. voor, namelijk met een verschillend aantal ingezonden vormen. Reeds bekend waren : « De namen van de roode aalbes,

Tentoonstelling v. Nederlandse Dialektologie. Gent 1, 2, 3 April.

ribes rubrum, in Zuid-Nederland» door L. Grootaers (L. B., XVI); «De Ndl. namen van den aardappel» door L. Grootaers (L. B., XVIII); «De namen van het nagras in Zuid-Nederland» door L. Grootaers (Donum Natalicum Schrijnen), «De kaan in de Zndl. Dialecten» door L. Grootaers en J. L. Pauwels (L. B., XXI); «De namen van het Onze-Lieve-Heersbeestje in de Zndl. dialecten» door L. Grootaers en J.-L. Pauwels (Handel. Comm. Top. en Dial., IV); «De bunzing in de Zndl. dialecten» door J.-L. Pauwels (L. B., XXIII). Totnogtoe onuitgegeven kaarten waren die van een half dozijn bloemnamen in de Zndl. dialecten, namelijk *de sering* (a. met 402 inzendingen, b. met 1194 inzendingen!), *de anjelier*, *de klaproos*, *de paardebloem*, *de violier*, *de hagewinde*.

Verder werd door de Zuidndl. Dialectcentrale tentoongesteld: Een volledige verzameling Vragenlijsten (1-15 voor Z.-Ndl., 1-3 voor Fra. Vla.) van de centrale, en een volledige verzameling van hare Mededeelingen (n^{rs} 1-9), mitsgaders een aantal proeven van ingevulde lijsten. Hierbij kwamen nog de publicaties van kollega Grootaers en het hs. van het Leuvense proefschrift van Dr. J. L. Pauwels (Het Dialect van Aarschot).

Tenslotte worde nog vermeld dat ook onderstaande tabel, welke een juist denkbeeld geeft van de bedrijvigheid der Zuidndl. dialect-centrale, was tentoongesteld:

ZUIDNEDERLANDSCHE DIALECTCENTRALE — LEUVEN.

Lijst	1	1190 woorden		113 ingevulde plaatsen.		
»	1 bis	241	»	211	»	»
»	2	27	»	402	»	»
»	3	13	» en zinnen	524	»	»
»	4	40 zinnen v. Wenker		381	»	»
		(350 woorden)				
»	5	93 woorden		141	»	»
»	6	138	»	311	»	»
»	7	157	»	290	»	»
»	8	372	»	290	»	»
»	9	9 zinnen		300	»	»

» 10	woordenboeklijst : maanden en dagen	} 80 woorden 300 inge- vulde pl.
» 11	» verwantschapsnamen	
» 12	» het huis	
» 13	» de winden	
» 14	32 woorden	350 ingevulde plaatsen.
» 15	30 bloem- en plantnamen	792 » »

SAMEN 522.122 FICHES.

Vanwege de KONINKLIJKE VLAAMSCH E ACADÉMIE werden tentoongesteld de publicaties van de Academie over dialectologie, en, in ruimeren zin, ook over folklore, gallicismen e. dgl. Daarnaast de honderden schrijfboeken met de ingevulde vragenlijsten van Prof. P. Willems, door hem in 1885 en volgende jaren ingezameld uit 337 verschillende plaatsen. En tenslotte stemde de Vla. Acad. er ook in toe het hs. van het bekroonde werk van VAN DEN HEUVEL en BROU ten toon te stellen: *De Topographische grens tusschen het Oost- en het Westvlaamsch Dialect*, met een aantal dialektkaartjes over dit belangwekkend overgangsgebied.

De KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR TOPONYMIE EN DIALECTOLOGIE kon zich niet onbetuigd laten, en ik heb er dan ook voor gezorgd dat haar V dln. Handelingen, de separaatafdrukjes en de uitgaven die totnogtoe door haar werden gesteund een plaatsje in de tentoonstelling bekleeden. Tusschen deze uitstalling en die van de DIALECTEN-COMMISSIE DER KONINKLIJKE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM werden de eerste twee fragmenten van de gemeenschappelijke invulkaart op 1/160.000^e door beide Commissies ontworpen, tentoongesteld met vermelding van deze samenwerking.

De Noordnederlandse Commissie zelve toonde, door welwillend toedoen van haar secretaris, den Heer P. J. Meertens, haar beide jaarverslagen, de eerste vragenlijst die door haar in het licht werd gezonden, oproepen en onderrichtingen voor medewerkers, en voornamelijk enkele

interessante foto's van het dialekt-onderzoek op het eiland Urk. Dit onderzoek, op initiatief van de Noordnederlandse Commissie ingericht onder leiding van Mejuffr. Dr. L. Kaiser van het foneties laboratorium der gemeentelike Universiteit te Amsterdam, en van den H. P. J. Meertens, was hierom zo belangwekkend omdat Urk als eiland wegens de Zuiderzee-werken op het punt stond te verdwijnen, en dus ook het dialekt van de bewoners aan snelle en grondige wijzigingen blootgesteld staat. Samen met het materiaal van de Noordnederlandse dialektencommissie werd, dank zij de welwillendheid van Mejuffr. Dr. L. Kaiser, een hoofd-apparaat dat bij het experimenteel gedeelte van het Urker onderzoek had gediend, mede tentoongesteld. Tenslotte vonden ook enkele interessante specimens van het dialektmateriaal TE WINKEL, in bruikleen afgestaan door het KONINKLIJK NEDERLANDSCH AARDRIJKSKUNDIG GENOOTSCHAP hier een plaats.

Naast de Noordnederlandse dialektencommissie was de ZEEUWSCHE VEREENIGING VOOR DIALECT - ONDERZOEK vertegenwoordigd met een alleraardigste inzending, bezorgd door ijverige secretaresse van deze vereniging, Mejuffr. Dr. H. C. M. GHYSEN. Daarin kwam voor : Het *Vereenigingsnieuws* (n^{rs} 1-15, van Juli 1929 tot Maart 1932) 4 kartons met op steekkaart gebrachte proeven van bewerking van het Zeeuws Woordenboek - in - voorbereiding ; een aantal feulletons van de N. R. Ct met Zeeuwse dialektwoorden en -teksten ; een vergelijkende woordenlijst van Schouwen, met de vormen van 1846 en van nu ; en ten slotte enkele zeer interessante gedrukte Zeeuwse teksten en woordenlijsten, waardoor specimens van het dialekt van de verschillende Zeeuwse eilanden aanwezig waren. Inzage van de inzending bevestigde nogmaals de zo dikwijls uitgesproken mening dat Zeeuws en Vlaams onderling méér gelijkenis vertonen dan Zeeuws en Hollands,

en sterkte ondergetekende in zijn voornemen om zoohaast mogelijk zijn mondelinge dialect-enquête in de Zeeuwse eilanden door te zetten.

Uit HAMBURG werden volgende kaarten ingezonden door den leider van de NIEDERLÄNDISCHE DIALEKT-ZENTRALE bij het GERMANISCHES SEMINAR DER UNIVERSITÄT, Dr. G. G. KLOEKE :

1. Een grote wandkaart van \pm 1.50 bij 2 m., waarop Benrather-, Urdinger-, Panninger-linies, enz.

2. Een wandkaartje van 80 \times 80 cm., doe-kaart van het Ndl. taalgebied.

3. Een wandkaartje van 80 \times 80 cm., huis-muis-kaart.

4. Een wandkaartje van 80 \times 80 cm., *het Staatsche gebied in 1589*.

5. Een atlas getiteld : *Kaarten voor de Nederlandsche Dialectatlas vervaardigd in de Nederlandsche Dialectcentrale te Hamburg*, met volgende inhoud :

a) De ondergang van het pronomen *du* (verschenen in de N. T., XX.)

b) Diminutief-kaart (verschenen in *Overysel*, Deventer 1931).

c) *eten*-kaart (ibid.)

d) *pronominaal*-kaart (ibid.)

e) *huis-muis*-kaart van *Overysel* (ibid.)

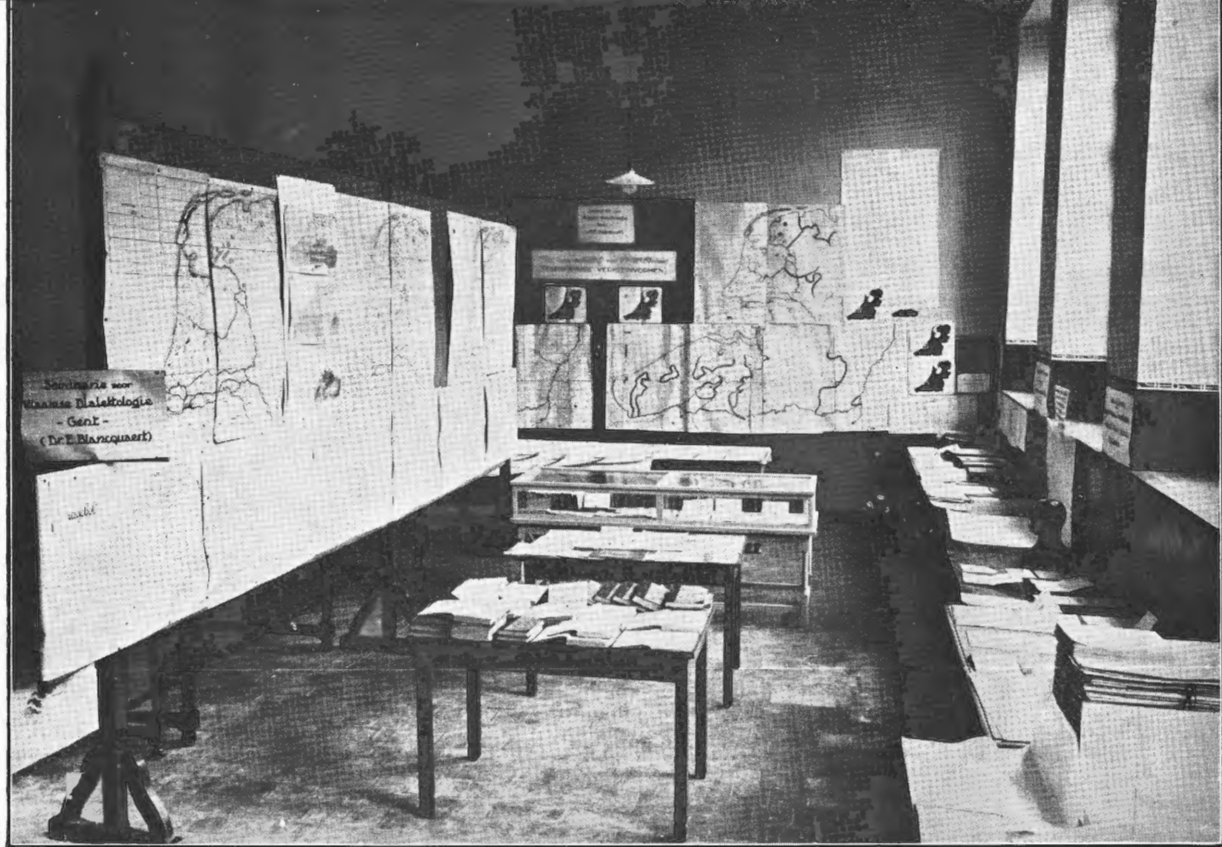
f) Gekleurde *diminutief*-kaart (verschenen in *Jahrb. d.Ver. f. nd. Sprachf.* LV).

g) Verband tussen godsdienstige- en taalgrenzen (ongepubliceerd).

h) Dialectgeografie des Pronomens *uns* (behorende bij het artikel *Zum Ingwädonismenproblem* gepubl. in *Niederdeutsche Studien*, Borchling-Festschrift, 1932).

Daar werd door kollega Grootaers en mijzelf bijgevoegd een vrijwel volledige verzameling van Dr. Kloeke's dialectologische publicaties.

Niet minder welkom was de inzending van Prof. Dr. TH. BAADER uit Nijmegen, redacteur van het Zuidnetersaksies Woordenboek en ontwerper van een werk over de Dialectgeografie van Westfalen en Oostnederland, dat \pm 600 kaarten zal omvatten. Prof. BAADER's inzending bevatte :

Tentoonstelling v. Nederlandse Dialektologie. Gent 1, 2, 3 April 1932.

1° Kaart 24, *beter*, uit de dialektgeografie van Twente ; 2° kaart 42, *blauwe doeken*, id. ; 3° kaart 188, *egel*, id. ; 4° kaart 261, *mol*, id. ; 5° kaart 261a, *Mauhurf* (Westfälisch-Ostndl. Dialektgeogr.) ; 6° kaart 276a, *Munster* (plaatsnaam), id. ; 7° kaart 391a, *Sperling*, id. ; 8° kaart 391, *musch* (dialektgeografie van Twente) ; 9° kaart 412I, *strooien* (stal, mest), id. ; 10° kaart 412II, *strooien* (bloemen, id.) ; 11° kaart 485, *winterkoninkje*, id. ; 12° kaart 485a, *Zaunkönig* (Westfäl.-Ostniederl. Dialektgeogr.).

Daarbij kwamen nog drie kymogrammen en drie oscillogrammen van woorden en zinnen uit diverse Westfaalse dialekten.

Een van de belangrijkste onuitgegeven werken waarmee de bezoeker kon kennis maken was het *Gents Idioticon* van den Heer L. LIEVEVROUW-COOPMAN, bestaande uit circa 30.000 steekkaarten. En een gelukkige aanvulling bij dit Gents Idioticon-in-wording was het hs. van wijlen Dr. J. O. DE GRUYTER'S proefschrift, een *Klank- en Vormleer van het Gentse Dialekt*, door Mevr. Wwe DE GRUYTER bereidwillig ter inzage afgestaan, en waarvan mij de publicatie door onze commissie werd opgedragen.

Er blijft nu nog een woord te zeggen over hetgeen uit het Gents dialektologies Seminarie zelf werd tentoongesteld, in samenwerking met het Romaans Seminarie, de Universiteitsbibliotheek en de persoonlijke verzamelingen van kollega Grootaers en mijzelf. Er waren vooreerst een twintigtal gekleurde dialektkaarten uit het Gentse proefschrift van Dr. W. PÉE, getiteld : *Bijdrage tot de studie van de Nederlandsche Verkleinvormen*. Het Zuidnederlands gedeelte op 1/100.000^e bevat vier fragmenten van 1 m. 10 bij 70 em., het Noordnederlands op 1/200.000^e twee ietwat grotere fragmenten. Twee van deze kaarten (*huis-huisje* en *boom-boompje*) waren samen met een half dozijn kleinere synthetische kaartjes (42 bij 34 cm.) aan den muur opgehangen, de andere op tafels uitgesteld (kind-kindje ;

pint-pintje ; krieken (kersen)- krikjes ; parels-pareltjes ; man-mannetje ; dochter-dochtertje (meisje) ; korf (mand)-korfje ; trommel-trommeltje ; lied-liedje ; bloem-bloempje ; koning-koninkje ; vlag-vlaggetje ; bank-bankje ; vogel-vogeltje ; jongen-jongetje ; stilltjes (eventjes-zachtjes) ; een beetje ; namen der bewerkte plaatsen.

Van het SEMINARIEWERK waren de drie kaarten van *de spin*, *het spinneweb* en *de ragebol*, op 1/160.000^e voor Zuid- en op 1/200.000^e voor Noord-Nederland tentoongesteld. Zoals op Dr. Pée's kaarten waren al de vormen ter plaatse in foneties schrift opgetekend, integraal op de grote kaarten aangebracht, met verschillende kleuren onderlijnd, en tenslotte op kleinere synthetische kaarten samengevat.

Bij de onuitgegeven kaarten dient speciaal te worden vermeld een wandkaart van het Z. O. Ndl. taalgebied, 1 m. 50 bij 1 m. 80, met een brede, tot ver over de Rijn strekkende strook van het aangrenzende Westduitse taalgebied, ontworpen door Dr. J. LEENEN. Op deze kaart, die meteen ook diende om Dr. L. 's congreslezing over *De dialektgeografie van OUD en GOUD in het Limburgs-Rijnlandse gebied* te illustreren, waren de konventionele isoglossen tussen Nederfrankies en Ripuaries aangegeven en tot ver in het oostelijke Rijngebied doorgetrokken. Zij berust nu in het Gents seminarie voor dialektologie.

Ook het Gentse proefschrift *Het Dialect van Velzeke-Ruddershove* door Dr. H. BUYSE was in hs. tentoongesteld, en daar werden enkele dozijnen palatogrammen uitgelicht om samen met ander materiaal te illustreren hoe ook de experimentele methode op het dialekt-onderzoek kan worden toegepast. Naast Dr. BUYSE's palatogrammen waren er nog een dertigtal andere, van Noord- en Zuid-Nederlanders, benevens een reeks intonatiecurven, bewerkt

door Mevr. Dr. E. PÉE, in haar proefschrift getiteld *Bijdrage tot de studie van de intonatie*, en tenslotte een paar honderd vergrotingen van filmfragmenten die de mondstanden van bepaalde Ndl. spraakklanken illustreren.

In een hoekje werd met de vermelding *Uit de werkplaats van de REEKS NEDERLANDSE DIALEKT-ATLASSEN* een en ander getoond uit het voorbereidend werk van deze atlassen; een ex. van den *Dialect-atlas van Klein-Brabant* (E. BLANCQUAERT), één van den *Dialect-atlas van Zuid-Oost-Vlaanderen* (E. BLANCQUAERT en H. VANGASSEN), en mijn kleinere dialectologische publicaties waren er samengebracht, evenals een onuitgegeven gekleurde kaart, schaal 1/500.000^e, waarop een zevental Nederlandse isoglossen zijn getrokken.

Over het deel van de tentoonstelling dat als algemeen-overzichtelijke uitstalling van oude en nieuwe boeken over Nederlandse en buitenlandse dialectologie werd bedoeld, kan samenvattend worden vermeld dat het in volgende onder-afdelingen was ingedeeld :

1° Een afdeling algemene werken, dus geldend voor geheel het Noord- en Zuidnederlands taalgebied of voor een aanzienlijk deel daarvan; daarbij enkele collecties oudere en nieuwere tijdschriften, geheel of gedeeltelijk aan dialectologie gewijd : De Jaegher's Taalkundig Magazijn en De J. 's Archief voor Nederlandsche Taalkunde, De Taalgids, Taalkundige Bijdragen, De Taal - en Letterbode, Belgisch Museum, Onze Volkstaal en Leuvense Bijdragen.

2° Een afdeling Noord- en Zuidnederlandse dialectstudies, zoowel monografieën als tijdschrift-artikelen en algemene werken met dialectiese gedeelten. De reeks afzonderlijke dialect-beschrijvingen, o. m. die van de Noord-Nederlandse proefschriften mocht volledig heten, en

ook naar volledigheid van de publicaties met kaarten werd met goed gevolg gestreefd.

3° Een afdeling Noord- en Zuidnederlandse idioticons, die er ook nagenoeg alle bijeen waren.

4° Een minder goed gevulde, maar dan toch niet onbeduidende afdeling Friese taal en dialecten.

5° Een vergelijkende afdeling, waarmee beoogd werd de voornaamste, vooral dialectgeografiese werken van het Germaans en Romaans taalgebied onder de oogen der bezoekers te brengen. De Franse en de Korsikaanse atlas van GILLIÉRON en EDMONT, de Roemeense van WEIGAND, de Italiaanse van JUD, JABERG en SCHEUERMEYER; de Katalaanse van GRIERA, de Duitse van WREDE en diens medewerkers, de Deense van BENIKE en KRISTENSEN waren er, zooveel mogelijk met opengespreide kaart-specimens, naast kleinere werken aanwezig; ook een paar lexicografiese standaardwerken, zoals bvb. Wright's English Dialect-Dictionary; en daarbij sloot aan een interessante verzameling van een paar dozijn circulaires, vragenlijsten, specimens of afleveringen van dialectwoordenboeken, megedeeld door kollega GROOTAERS. Ik laat namen en titels van deze documenten hier volgen:

Preussisches Wörterbuch. Fragebogen XXVII. Königsberg i. Pr. Cäcilienallee, 11. — MULLER (JOS.), *Anleitung zur Sammlung des Stoffes für das Rheinische Wörterbuch* (2^e, nach den Bedürfnissen der Ausarbeitung veränderte Ausgabe) Tübingen, H. Laup jr. 1917. — Dez. *Rheinisches Wörterbuch.* Fritz Klopp, Berlin u. Bonn. Liefg. 29, 1931. — BAADER (TH.), *Zuidnetersaksisch Woordenboek. Vragenlijst XII.* Red. Sumatrastr. 20, Nijmegen. — Dez., *Westf. Prov. Wb. Fragebogen 6.* Der Kopf. — MENSING (OTTO), *Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch* (Volksausgabe). Karl Wachholtz. Neumünster 1925. — TEUCHERT (H.), *Aus der Werkstatt des Mecklenburgischen Wörterbuches. Die Benennung der jungen Ziege*, von KÄTHE VAN HAGENOW. Mecklenb. Wörterb. Rostock. Blücherplatz. — Id., *ibid.*: 11 *Fragebogen. Dreschen.* — OCHS (ERNST),

Badisches Wörterbuch (Probe des ersten Bandes. Verl. v. Moritz Schauenburg. Lahr. i. B. 1925. — *Pfälzisches u. Südhessisches Wörterbuch. Frageb.* 66 : *Das Haus.* Buchdr. Natschowski : Giessen. — *Thüringisches Wörterbuch. Mundartlicher Fragebogen* Winter 1930-31, n^r 5 für Sachsen u. Böhmen n^r 8 f. Thüringen. Landesstelle f. Thüringische Ma.forschung. Universität Jena. Jenergasse. 11. — *Bayerisch-Osterreichisches Wörterbuch.* Arbeitsplan und Geschäftsordnung für das B.-Osterr. Wb. Dr. v. Adolf Holzhausen in Wien. — Id., *ibid. Frageb.* 85 u. 86. — Id. : XVII Bericht der von der Akad. d. Wissensch. in Wien best. Kommission für das B.-Osterr. Wb. für das Jahr 1929 verfasst v. Dr. A. Pfalz. Dr. A. Holzhausens Nachfolger. Wien 1930. — BACHMANN (A.), *Schweizerisches Idiotikon.* (Heft LXXI, 1912) Huber & Co Frauenfeld. — Id., *Schweizerisches Idiotikon.* Bericht über das Jahr 1930. Buchdr. zur alten Universität. Zürich 1930. — GRANT (WILLIAM), *The Scottish National Dictionary.* Edinburgh. The Scottish National Dictionary Association 1st 1931. — GAUCHAT, JEANJAQUET et TAPPOLET, *Glossaire des patois de la suisse romande.* 29e rapp. ann. de la rédaction 1927. Paul Attinger S. A. Neuchâtel 1928. — SOCIÉTÉ LIÉGEOISE DE LITTÉRATURE WALLONNE. *Projet de dictionnaire général de la Langue Wallonne.* Liège. Vaillant-Carmanne 1903-1904.

Uit de vergelijkende afdeling dient ten slotte nog te worden vermeld de *Karte der rheinischen Mundarten*, een mooie wandkaart uitgegeven door A. BACH voor het INSTITUT FÜR GESCHICHTLICHE LANDESKUNDE DER RHEINLANDE A. D. UNIVERSITÄT BONN, waarop de uitkomsten van de Rijnlandse dialectgeografie in verband worden gerracht met de geschiedkundige grenzen van 1789.

De inrichter van de dialect-tentoonstelling van het 11e Vlaams Filologenkongres mocht zich verheugen over een ruime belangstelling. Toch zou het vele werk dat ervoor vereist was misschien al te weinig nut opleveren indien tenminste niet een korte beschrijving van de tentoontelling werd gedrukt : de lezer moge in dit opstel dan ook niets méér zien dan een poging om het beeld van deze tentoonstelling vast te leggen. Het zij mij vergund te besluiten met de wens dat een dergelijk initiatief, waardoor de belang-

stelling van leek en vakman voor het Nederlands dialect-
onderzoek stellig werd geprikkeld, nog herhaaldelijk navol-
ging moge vinden.

Mei 1932.

Tentoonstelling v. Nederlandse Dialektologie. Gent 1, 2, 3 April 1932.